49ՐԴ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2803 Գ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ- 13 26 Դ-ԵԿԵՏՄԲԵՐ 1908 13 ՔԵՆ. ԷՎ.Վ.Է. 1324—4 ԶԻԼՀԻՃՃԷ 1326

منظومهٔ افکار ارمنجه یومی غزته
صاحب امتیازی : (اوحانس ترید)
ادره‌خانه‌سی : باب‌عالی جاده‌سی

Մանզումէի Էֆքեար

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԿԱՆ

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte 54
CONSTANTINOPLE

ՊԷՊ ԵՒ ԳՆՈՐԴՆ
ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱԼՍԹԻՐՅԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒՒ ԱՄԷՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՆ-ՊԷԼԻ ՀԱԼԱՅԻՆՍԻ, ԹԻՒ 54

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՏ ՉԵՆՔ ՏՐՈՒԻՐ

ԳԻՆ

ՀԱՅԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԷ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐԵՆԱԼՈՅՍԻՆ

10 ՓԱՐԱ

ԿԱՐՄԻՐ ՄԱՆԵԱԿԸ

Կրաւորոն ըսած է թէ կարմիրը բարձին տակ բարեկարգութիւն չըլլար, եւ արտաքին քաղաքականութեան նուրբ խնդիրներուն մէջ չատ քիչ անգամ սխալած է մեծանուն պետական մարդը. բայց երբ կարմիր բարձը ապարանքին պատուհանէն վար կը նետուի, և կարմիր մանեակը ձեռք կ'առնէ Օսմ. Խորհրդարանը, ա՛յն ատեն խնդիրը կը փոխուի Կարմիր մանեակը Խորհրդարանին տրեղէն իմաստութիւնն է, զոր պէտք է ցոյցնէ միշտ անո՛նց աչքին՝ որոնք արիւնոտ դաւերու, վայրագ հրամաններու հեղինակներն էին, եւ այսօր, գոնէ՝ այսօր, դադրած են ոլորող ձայնը ըլլալէ Թուրքիոյ ճակատագրին ուղղութիւն տալու գործին մէջ։ Կարմիր բարձին դէմ՝ կարմիր մանեակը, արիւնի դէմ՝ ապառաժեան ծիրանի գոյնը, եւ ժողովրդային կամքին ատրաչէկ կասկարան, զոր պատրաստ պէտք է բռնել չամփրելու համար գլուխը ամէն անոնց՝ որոնք յանդգնին նոր դաւեր սարքել իրենց կարմիր բարձին տակ։

Խորհրդարանին իմաստութենէն կախում ունի նախ եւ առաջ Կարմիր բարձին փճացումը։ Ցեղոյ ժողովրդային համերաշխութենէն։ Բայց այս երկրորդ պայմանը ուրիշ կապուած է առաջին պայմանին հետ։ Եթէ ժողովուրդին ներկայացուցիչները, ի՛նչ դասակարգի ալ որ պատկանած ըլլան կանխաւ, այսօր երկրին չահերուն համապատասխան ընթացք մը բռնեն, այլեւայլ մինչեւ հիմակուան իրենց պաշտօնը, եւ պաշտելով իրենց այրածը, Կարմիր Բարձը իր արիւնի հոտով պիտի չկրնայ ուրիշ այսօրժամերը, եւ այդ բարձը իրրեւ անպէտ առարկայ մը տաքի կոխան պիտի ըլլայ մինչեւ որ գճճի, բզբուռ բզբուռ ըլլայ անիկա, տրա հոտերուն խաղալիկ, եւ այդ բարձին վրայ անոյշ անոյշ քնացող քունքերը ջանջաթուին, չեղոքացուին, եւ սեւ անուն մը, անիծապարտ յիշատակ մը միայն ըլլան նորընձիւղ Թուրքիոյ ազատական պատմութեան մէջ։

Կարմիր բարձին դէմ՝ կարմիր մանեակը, հրաչէկ կասկարան։

Ազատութիւնը՝ հակառակ իր բուռն ձիգերուն Բռնակալութեան դէմ՝ մեզմ է ընթացքով. կը շառաչէ, կը գալարի, կը չանթէ, կը ճառագայթէ, բայց չայլերը. կը գոռայ, բայց կը ներէ,—կը ներէ, բաւական է որ գլուխ չվերցնէ դիմացինը։ Ահա հոս է կարմիր մանեակը, ատրաչէկ կասկարան։ Եթէ գլուխ վերցնէ, ժամանակ տալու չէ, ոպառնական, խրոխտ Ազատութիւնը իր հրավառ թեւերը կը պարզէ բռնակալութեան նախ ձիրին դէմ, եւ ան խկոյն պիտի դողայ, դեռնտած պիտի խոնարհի, պիտի սողսկի, ստրուկը պիտի ըլլայ Ազատութեան, եւ Բռնակալութեան չներքեւը՝ արձակ համարձակ վայրերէն խուսափիլ՝ պիտի իյնայ հին դիակներու վրայ եւ լաւիւղ պիտի ապչոպէ հին վերքերը, պիտի ալէ հին շարաւներ, մինչեւ որ ուրի տղղերը, թաղիրթը թափի որովայնին պատուհանը ծակելով, եւ ճչտարապէս նորոգուած իշխանութիւն մը իր անվերածելի գերակայութիւնը ունենայ հին աւերներուն փոխանակ վերեւ։

Պատմութիւնը չի հակառեր իր սկզբունքներուն։ Բայց յեղափոխութեանց ոկիզբը "ռէաքսիոն„ գլուխ վերցնելու, իր թօշնած յաւակնութիւնները ձեռք բերելու սողոսկումներ, փորձեր ըրած է. բայց բոլոր առնչ փչրուած են յեղափոխութեան ամուր ժայռին դէմ, մանաւանդ երբ նոր գրութեան կազմակերպութիւնը կ'ըլլայ հեղինակ։ Ի՞նչ փոյթ թէ արիւնազանգ ուղեցներ դիւային խորտուբուներ կ'որոճան, երբ ժողովուրդին պիտակից տարբը պատրաստ է վրէժ լուծ զանոնք իրենց երկունքին մէջ, եւ երբ Ազատութեան տուիները խաւցած են բռնակալներուն յանդուգն չարժումներուն առջեւ։ Ինչ փոյթ թէ կարմիր բարձին բոբրոսները բռնակալութեան քաղցկեղը խորտնկցնելու կ'աշխատին Ազգին մարմինին մէջ, երբ ճարտար վիրահատներ՝ փայլուն նշդրակներ ի ձեռին՝ կը կտրեն փուռը մարմինէն։

Կարմիր բարձին դէմ կարմիր մանեակն է ան, Բռնակալութեան ժարին դէմ Խորհրդարանին իմաստութիւն է ան։

Հայկական ջարդերէն յայտնի կամ լսելիայն դուրս եկած եղեսխոխանները, արիւնի հոտ բուրող դաւառացի ջոջեր Բաւութեան Սեղանին վրայ արժանաւոր զոհ մը եղած պիտի ըլլան, եթէ այսօր հին մարը մերկանալով, նորը հագնին վայելչութեամբ, եւ բուռն բողոք մը ժայթքցնեն ամէն անգամ որ Բռնակալութեան խօսքը ըլլայ հեռուէն կամ մօտէն, կարմիր մանեակին մէկ ծայրէն բռնեն ուժով, կարմիր բարձին վայրագութիւնները խարսնելու համար։

Եւ պիտի տեսնէք թէ, Կառավարութիւն եւ Խորհրդարան, անկեղծ վերաբերութեամբ մը իրարու եւ ժողովուրդին հանդէպ, փրկարար դերը պիտի կատարեն զօրացնելու համար Թուրքիոյ անկախութիւնը, որով եւ մեծութիւնը։ Կարմիր բարձը, եւ անոր տակ բռնած բոլոր եղեռնագործութիւնները եւ դիւական գաղտնիքները բացարձակապէս անդօր պիտի ըլլան սապալելու նորանատոս կարգերը։ Կարմիր մանեակին, ատրաչէկ կասկարայն ցոլքերը պիտի չլմօրին անոնց աչքերը, Ազատութեան կայծքարը պիտի կուրցնէ զանոնք, մինչեւ որ իրենց անդիրդ ոճիրներուն թաղուն կրակը լափէ, ապառէ դիրենք, եւ հին բռնակալութեան մեծ ու փոքր հետքերը անոյտ ըլլալով, Թուրքիա վարէն վեր աղատական մարդոց երեսին միայն ծիծաղի։

Անկեղծութիւն եւ իմաստութիւն Խորհրդարանին կողմէ, եւ ան կարմիր մանեակը պիտի յաղթէ կարմիր բարձին։

Համերաշխութիւն Ազգին ամէն տարբերուն մէջ, եւ ահա ատրաչէկ կասկարան պիտի խանձոտէ կարմիր բարձը։

ԵՐ. Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

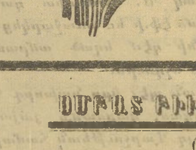

ԹՈՓԼ ՁԵՆՔ ՏԱՐ

Կեդրոնական վարժարանը, մեր՝ Թրքաձայներուն՝ դպրոցական տաքերուութիւններուն է՛ն վայրն ու է՛ն խանդաղատացուցիչ էջերէն մէկը կազմող կրթական այդ հիմնարկութիւնը, չանցուց տակաւին այն տաղնապը, որուն մէջ կը գտնուի քանի մը ամիսներէ ի վեր։

Ո՛չ միայն չանցուց, այլ, ինչպէս կ'երեւի, տաղնապը կը սպառնայ աւելի բարդանալ, աւելի սրելիս։

Աւելի բարդանալ, աւելի սրելիս, որովհետեւ այն բժիշկները, որ կանչուեցան անոր մնարին մօտ, ա՛նքան աղմուկով ու ա՛նքան թախանձանքով, զբաղած կը թուին բոլորովին ուրիշ մտահոգութիւններով, քան հիւանդին կացութեամբ։

Կեդրոնական վարժարանը ո՛չ թէ այն հաստատութիւնն է, որուն վրայ պէտք է ծռիլ՝ յուզումով ու գուրգուրանքով՝ բարձրացնելու զայն իր ինկած, նսեմացած դրութենէն եւ դարձնելու, ազատութեան այս շրջանին, աւելի պայծառ, աւելի հզօր ջան մը, Թրքաձայն հասմար, ազէտ, ասնչած, խաւար Թրքահայուն համար, այլ համեղ կարկանդակ մը, որուն չորրը պէտք է նստեցնել բարեկամներ, ծանօթներ։

* * *

Ձի՛չդ այդ անարժանով է որ կը մոռնայինն փութկոտ բժիշկները Կեդրոնականին արձանի ու արցունքի ցաւագին թուականին՝ 96էն յետոյ։

Կեդրոնականին մէջ տեղ կը գտնէին գլխաւորապէս այն ուսուցիչները, որոնց մէջքը ամէնէն աւելի ճկուն էր, որոնք պիտէին նպաստ կարողութեան մնանկութիւնը ծածկել՝ երկրպագող, սողացող պնակալիզութեան մը անարդ ցնցոտիներով։

Եւ ատոր համար ալ՝ Կեդրոնականի խնամակալ-կուսակցերը ունէին «թաթիֆներ, ամէնէն շատ վարձատրելու անոնք, որ ամէնէն աւելի մեծ ընդունակութիւններ ցոյց կուտային մէջքի կորացումներու եւ թէմէնտանէներու։

Բայց այդ բոլոր խեղճատակութիւնները, եթէ ո՛չ արդարանալի, գոնէ հասկնալի էին։

Հասկնալի էին, որովհետեւ տեղ փոթորիկ մը, ինչպէս ամէն բան, փչրեր էր նաեւ Կեդրոնականի նուաւաքներն ու նաւը եւ նաւերը անոնց խլեակները ափունքէ ափունք։

Հասկնալի էին, որովհետեւ խելագար բռնակալութիւն մը, հետզհետէ զայրացած իր եղերական խնդութիւններուն մէջ, հեռդնեան մոլեգնօրէն կը սեղմէր իր ոճրագործ մատները Ժողովրդական իրաւունքներու կոկորդին չուրջը։

* * *

Բայց, ազատութեան արշալոյսը, վերադարձնելով ժողովուրդին իր իրաւունքները, բացաւ նաեւ Կեդրոնականին առջեւ յոյսի ու մեծութեան նոր դարաշրջան մը։

Այսուհետեւ, մենք էինք միակ տէրն ու պատասխանատուն մեր արձակ քայլերուն, մեր կրթական լաւագոյն ու մեծագոյն հիմնարկութեան բարձրացումին ու անկումին։

Այսուհետեւ մե՞ր ձեռքն էր՝ մաքրել լոյսի տաճարը այն կարգ մը հեթանոսներէն, որոնք յաջողեր էին սողոսկիլ հոն, իրենց ջինջին, երկրպագութեան ուժով՝ քուրմերուն առջեւ նպաստաւորուած բռնակալ խաւարէն։

Եւ ահա՛, նոր՝ տիխներ շարունակ ան դարձաւ ապատանարան մը գաղթականներուն համար։

Դիմա՛ւ, բողո՛ք՝ օրերով ու շաբաթներով, ու վերջիվերջոյ յանձնուեցաւ դպրոցը դպրոցականներուն։

Բաւական չէր առաջին փոթորիկները, անոր յաջորդեց ուրիշ մը՝ տեսչութեան ցաւը։

Բան, որ այդ ցաւն ալ կը բժշկէր, երբ կանչէին նոր, իմաստուն բժիշկները։

Հաւատացուեցան նաեւ բժիշկները։

Եւ օր մը ան ալ լսեցինք որ ընտրած է տեսուչն ու Կեդրոնականը՝ ողջ առողջ։

Ան՝նա՛ք, որ տնուցած ու մեծցուցած էին իրենց մտածումին անդրանիկ կայծերը այդ յարկին տակ, ան՝նա՛ք, որ կոչուած էին անոր հետ թանկագին յիշատակներով, առին լայն շունչ մը։

* * *

Շատ վաղաժամ էր, սակայն, մեր գոհունակութիւնը։

Ո՛չ միայն չէր անցած Կեդրոնականին տագնապը, այլ, ինչպէս նկատեցինք, աւելի բարդացած էր, աւելի սրբուած։

Եւ առիկա անոր համար, որ մինչեւ դեռ, մէկ կողմէ՝ վիրաբուժական ձեռքը յանգած էր կատարելու ներքին ապանեխմանց սոխպողական գործողութիւնները, միւս կողմէ՝ շտապած էր մոցնել հիւանդին տատանքին մէջ պիտանի ու անպէտ նիւթերը։

Ու գժգոհութիւններու, հրամարականներու տարափ մը էր, որ կը ծածէր անխոնջ տեսուչ, ուսուցիչ ու իմամակայ, տալով Կեդրոնական խնդրին մնալուծելի հանելուկի մը կերպարանքը։

* * *

Եւ տակայն խնդիրը չափէն աւելի պարզ է։

Կը գտնէին դպրոցը կրթականապէս ու վարչականապէս դեկավարելու կարող անձ մը եւ կ'ըսէին.

Ցարգելի պարո՛ն, ձեզի կը յանձնենք այս դպրոցին դեկը։ Կատարեցէ՛ք մաքրագործումի անհրաժեշտ աշխատանքը ու հաւաքեցէ՛ք ձեր շուրջը այն ուժերը, որոնց վրայ ունիք հաւատք ու վստահութիւն։ Գուցէ լաւագոյն ձեւն էր, յաջող ընտրութիւններ կատարելու համար, դիմել մամուլին միջոցով այն բոլոր անձերուն, որոնք կրնան արժեցնել Կեդրոնականի պէս վարժարանի մը մէջ պաշտօնավարելու անհրաժեշտ հանգամանքները։ Մենք թոյլ չենք տար մեզի մոլեմտել եւ հարկադրել մեր կամքը ձեր ընտրութիւններուն հակառակ, որովհետեւ դո՛ւք էք որ ամէն օր գործ պիտի ունենաք ձեր պաշտօնակիցներու հետ, դո՛ւք էք որ՝ բոլորին համագործակցութեամբ՝ պիտի վարէք մեքենան։ Մենք օբէնսդիր իշխանութիւն, դո՛ւք՝ գործադիր։ Մե՛նք կը մշակենք կրթական ծրագիրը, դո՛ւք կը գործադրէք զայն ձեր ընտրեալներով։ Մեզի հետ կը խորհրդակցիք, բայց ձեզի կը մնայ վճռական ձայնը, որովհետեւ մենք միայն ձեզ կը ճանչնանք պատասխանատու դպրոցական այս յարկին զարգացմանն ու բարգաւաճմանը։

* * *

Բայց կը նախանձին մեր նորընտիր խնամակալները իրենց նախորդին տրբատում գտնելու։

Կ'ընտրեն տեսուչը, սակայն չեն հրաժարիր այն կարգ մը իրաւունքներէն որոնք կը պատկանին միայն տեսչին, բայց որոնց շնորհիւ է որ պիտի գտնան ճի՛շդ նախորդներուն պէս, կուռքեր, հնէ ի հնէ ու սրատարոյն պրոցցնելու համար իրենց քայլերուն եռանէն պաղատագին խնդարկուներ կամ պատրաստ խնկարկուներ։

Կը պահեն ամենա՛խոհ ուսուցիչներ թարթիֆներով վարձատրելու տմոմիս ու ըմբոստացուցիչ սովորութիւնը, ճիշդ նախորդներուն պէս։

Դուցէ առաջիկայ։

Աթծանաւոր չէ՛ տեսուչը։

Մենք գործ չունինք անձնաւորութիւններու հետ։

Մեզ կը զբաղեցնէ միայն սկզբունքը։

Աթծանաւոր չէ՛ այս մէկը, գէ՞ք ուրիշ մը, վերջապէս այն՝ որ կը վայելէ ձեր վստահութիւնը։

—Բոլոր ուսուցիչները չունին նոյն արժէքը։

Ներողութիւն։ Դպրոցը չուրկայ չէ՝ Առաջին՝ ինչպէս վարչին դասարանի ուսուցիչը՝ միեւնոյն չէնքին անհրաժեշտ գործաւորը՝ կը մասնակարարէ աշխատանք մը տարբեր, բայց հաւասար։

Ան՝ նա՛ւ մենք թոյլ չպիտի տանք, մե՛նք, «կեդրոնականցիներս„, որ այսուհետեւ մեր միակ կրթական բարձր հաստատութիւնը, դայեակը գիտակցութեան մեր առաջին ճիգերուն, ամբոցը մնայ հին ռէժիմի բարքերուն։

ՏԻԳՐԱՆ ՁԱՒԻՆ

ՈՉ ՅՈՒՋՈՒԻԼ, ՈՉ ԱԼ ՁԱՑՐԱՆՈՒԼ ԱՅԼ ՀԱՍԿՆԱԼ Է ՊԷՏՔ

Սուլթանին Գոնճառը, ինչպէս նաեւ Սանմանագրութեան անխախտ պահպանման համար անոր կրկին չերդուելը, մամուլի կողմէ բուռան խիստ քննադատութեան արժանացան եւ յուզեցին ու տրեկոծեցին թէ՛ եղեւսխոխանները եւ թէ՛ ամբողջ հասարակութիւնը։

Սակայն, ամենէն աւելի զայրացած ու սրտմտած կը թուի թերթի մը յայտնի աշխատակիցը։ Ուստի եւ մենք ստանձնապէս կը ծանրանանք անոր գրածներուն վրայ։

Իր յօդուածին մէջ քննադատելով Գոնճառը՝ նա ի միջի այլոց կ'ըսէ հետեւեալները.

«Մի՛ւրնաւորը ժողովուրդ մը՝ երեսուն տարիներու արնաւրալի փորձութենէն անցած՝ կը ապասէր, շունչը բռնած, այս հանդիսաւոր վայրկենին (այսինքն Սուլթանին Գոնճառին.) իմանալու համար լուսաբանութիւնը այդ անցեալը արդարացնող շարժառիթներուն եւ գէթ գլուխկանը՝ ապագային անոնց կրկնութիւնը անկարելի դարձնող ապահովութիւններուն։

«Եւ ժողովուրդը յուսախաբ է այսօր, որովհետեւ Գոնճառը անցեալը չբաղնաջնջելու համար մէջ բերած իր անբաւարար առարկութիւններովը, աւելի կը մթնցնէ ապագան ու զայն կը դարձնէ երկիւղալի եւ տարակուսական„։

Ապա յօդուածագիրը անցնելով երդման խնդրին կը շարունակէ.

«Եղեւսխոխանական ժողովը դանցառութեամբ չի կրնար անցնիլ նոյնպէս իր գոյութեան ապահովութեան մասին որ ապահովութիւնն է նոյն ինքն ժողովուրդին եւ ժողովրդապետական իրաւունքներուն։ Սուլթանը պարտաւորը էր երդուընալ Սահմանադրութեան անխախտ պահպանմանը վրայ, քանի որ ազգին ներկայացուցցուցիչները հարկադրուած էին նոյն երդումը տալու հանդիսաւորապէս Հայրենիքին առջեւ եւ տուին„։

Իսկ քիչ վերը՝

«Եւ այդ երդումը պէտք է կատարուէր ժողովրդային ներկայացուցիչներուն, այսինքն բովանդակ ազգին առջեւ, որպէս զի վնասակար իր բացարձակ յայտարարութեամբ ճանչցած ըլլար ժողովրդային գերիշխանութեան սկզբունքը„։

Ճիշդը խոսովանած, մեզ ուղղակի կ'ապշեցնէ ու կը զարմացնէ արտայայտուած այս ասոյնանի միամիտ ու անարամաբանական կարծիքներուն համաձիտ գանողներու դատողութիւններն ու մտածելակերպը։ Իրօք, միամտութիւն չէ, ենթադրել, որ երկրի մը ապագան, ժողովրդին ու ժողովրդապետական իրաւունքներու անխախտ պահպանումը, եւրեսխոխանական ժողովին գոյութիւնը, նոյնիսկ Սահմանադրութեան մը ամուր հիմքերու վրայ խարսխելը եւ անոր երկարակեցութիւնն ապահովելը կախուած ու պայմանաւորուած ըլլայ մի՞ ինչ որ Գոնճառի բովանդակութենէն եւ կամ երդման մը հրապարակային եւ հանդիսաւոր արարողութենէն։

Կամ միթէ անարամաբանական չէ՞ սպասել որ չարք մը արտաքին ու ներքին ծանրակշիռ պատճառներու ազդեցութեամբ ու ճնշումով (ինչպէս օթնակ քաղաքական հորիզոնի վրայ նշմարող փոթորիկները, նախապատրաստուած եւ պոռթկալու պատրաստ տեղ յեղափոխութեան նշանները, անձնական զարհուրելի վերջաւորութեան մը անն ու սարսափը եւն.) եւ ոչ թէ բարի ցանկութեամբ, կամ խղճի ձայնին անսալով որուած Սահմանադրութեան մը հեղինակները այսօր հրապարակ գան, կատարեալ անկեղծութեամբ բանն իրենց սրտերը ժողովրդական ներկայացուցչութեան առաջ, թուն իրենց անցեալի ապարքները, խոսովանին մեղքերը, ի վերջոյ խոսաումներ ու գլուխկանութիւններ ասեն, որ այլեւս ապագայում կրկնուելու չեն ատոնք եւ հրդումով ալ ամրապնդեն իրենց խօսքերը։

Դժբախտ է այն ժողովուրդն ու երկիրը, կարեկցութեան եւ արգահատանքի միանգամայն արժանի, եթէ նա այնքան անմոթոգ ու դիւրաւան գտնուի, որ իր կուռ սուացած, իր զաւակներու արիւնով ու կեանքով գնուած իրաւունքներու անմոթոխ գործադրուիլ կամ չգործադրուիլը, երեսի. ժողովի գոյութիւնը կամ ոչնչացումը, ժողովրդապետական սկզբունքի յաղթանակիլը կամ պարտուիլը ընդանեկան յարկին տակ, դուռը բացաւ ու զարմանքով տեսաւ քրտինքներու մէջ թաթխուած երկու զօրքեր, որոնք կ'ուզէին լիվա բաշային ներկայանալ։

Զեթունէն կուգային, կէսօրուընէ ի վեր լեռ ու ձոր կտրած։ Ներկայացան բաշային, որ իր սովորական սուրբը կը խմէր ու մէկը, որ աւելի տարեց կը թուէր, մօտենալով ու երեսները գետինը քսելով, մէջքի զօտին տակէն ծրար մը հանեց և յանձնեց գինուորական բաշային։ Մուհամմէտ Ալի զողզողալով բացաւ ծրարը, քակեց ու մէջէն հանեց քանի մը թերթերէ բաղկացած ընդարձակ նամակ մը, որուն վրայ ինկաւ իր ակնոցաւոր երկու աչքերով։

Նախ տեղը, թուականը եւ տոհրագրութիւնը աչքի մէ՛կ հարուածով կարդացին, բան առ բան քաղեց ամբողջ նամակը։ Զեթունի զօրանոցին հրամանատարը գրկած էր. մանրամասն տեղեկագիր մը՝ տեղի ունեցած արիւնալի ընդհարումին։ Հրամանատարը բան մը չէր քաշուեր գրածածկած, իրականութիւնը պատմած էր, անաւորը ու դառն իրականութիւնը, ակնարկելով զօրանոցը կանչուած Զեթունի կրօնային ու աշխարհական պատգամաւորներու խորհրդակցական ժողովէն, մինչեւ պարտի պահապան զինուորներու անձնատուր ըլլալը։ Մոռցած չէր յիշել նաեւ վերաբերուած ու ապտնուած զօրքերու թիւը։ Նամակը վերջացնելով՝ զօրանոցին հրամանատարը բոլոր պատասխանատուութիւնը կը բեռցնէր Սալիհի վրայ, որ իր ամար ու յամառ ընթացքով կատղեցուցած էր Զեթունի ժողովուրդը, և կը խնդրէր որ ինքը լիվա փաշան, փութար հանդիպ Զեթունն ու ձեռք առնէր կառավարութեան դեկը։

Հրամանատարին սորոգրութեան ներքեւ կային նաեւ ուրիշ սորոգրութիւններ. զօրանոցին բոլոր սպաները կը հաստատէին իրենց վկայութեամբ հրամանատարին տեղեկագրին ճշդութիւնը, միեւնոյն ժամանակ խնդրելով որ ժամ առաջ խորհուէր մեկուսացնել Սալիհի ադետարեր ազդեցութիւնը, կտրել իր իշխանութիւնը, զոր չարաչար գործածած էր, եւն։

Մուհամմէտ Ալի, նամակին պարունակութեան առաջին սպաւորութեան տակ ջախջախուած՝ բաղմոցէն վար իջաւ ու սկսաւ մտն գալ սենեակին լայնքին ու երկայնքին վրայ, քանի մը թել պեխերը մատներուն մէջ ոլորելէն ու Սալիհի հասցէին՝ քիթին տակէն լսանելիքներ մռմռալէն։ Միւս կողմէ սակայն շատ ուրախացաւ. ծանր բեռ մը կար կուրծքին վրայ, կրանիթէ կափարիչ մը որ կը ճնշէր. հիմայ դիւրին պիտի ըլլար այդ բեռը թօթուել նետել իր վրայէն, ինք արդէն կը գոռար Ինչիլ Ցանձնախումբի նախագահի իր տիտղոսէն...։

(Շարունակելի)

ԹԵՐԹՕՆ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„Ի

ՍՄՐԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(114)

ԲԱՆՏԷ ԲԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԱ.

Այս հայասէր զօրավարը Զեթունն պիտի երթար, Սալիհի բռնկեցուցած հրդեհը մարելու, ժողովուրդին ու կառավարութեան միջեւ հաշտութիւնը վերահաստատելու եւ երկու կողմերուն պատասխանատուութիւնները ճշդելու պաշտօնով. սակայն, ուղղամիտ, արդարադատ ու փութառաջ մարդ, առաջին քայլին մէջ կը կշռէր կացութեան իրականութիւնը. հոն մնկնելէ առաջ, իր գաղտիարը կազմած էր արդէն, համոզուած էր թէ՝ Սալիհի կոյր փառամոլութիւնը, իր խառնուածքին միացած, ընդվզումի մղած էր լեռնցիները. գիտէր թէ՝ ժողովուրդը զերագրգռուած էր կառավարութեան բիրտ ու կամայական միջոցներուն դէմ։ Այսպէս, Մուհամմէտ Ալի բաշան, անկեղծ հայրենասէր ու երկրին բարեկամ, ինքզինք երկու սուրի միջեւ կը գտնէր. եթէ Սալիհ բաշային արարքը դատապարտէր, իբեն դէմ պիտի կանգնէին քաղաքական իշխանութեան մեծ ու փոքր ներկայացուցիչները, որոնք, ամէն ոճիրներու ընդունակ եւ ամէն ստորնացումներու վարժ, պիտի յաղթէին անդամալուծել իր բոլոր ջանքերը. անոնք, զինելով ամբոխին մոլեգնութիւնը՝ քրիստոնեայ խաղաղ բնակչութեան դէմ, պիտի յեղաշրջէին ու քանդէին իր բոլոր խաղաղասիրական ձեռնարկները. իսկ եթէ փորձէր արդարացնել Սալիհի դատապարտելի ընթացքը, բնականաբար աւելի պիտի դայրացնէր Զեթունի ժողովուրդը, եւ փոխանակ մարելու, ընդհակառակն, աւելի՛ պիտի արծարծած ու տարածած ըլլար ապստամբութեան հրդեհը։ Ի՞նչպէս պիտի վարուէր ուրեմն...։

Շատուսնին եղերքը նստած, դեռ կը խոկար, առանց կանգ առնել կարենալու վճռական որոշման մը վրայ, խնդիրը՝ կարծուածէն չա՛տ աւելի փափուկ էր ու վայրկեանը՝ ճնշադատական. կայսերական բարձրագոյն հրաման մը կար, ընդունելի պէտք էր թէ մերժել. բայց ի՞նչպէս կրնար ընդունիլ հրաման մը, զոր գործադրելէ առաջ մոռցուցած պէտք էր ըլլալ իր խիղճը. լաւագոյն էր ուրեմն մերժել այդ հրամանը, որպէս զի ինքզինքը զերծ պահէր ապագայ ո՛ւ եւ է պատասխանատուութենէ, ու, մանաւանդ, խղճայթէն, որմէ կը զարթուրէր։ Սակայն ի՞նչ պատրուակ պիտի կրնար ստեղծել արդարացնելու համար իր մերժումը, ի՞նչ բանաւոր պատճառ պիտի առաջիկէր արժեցնելու համար իր հրաժարականը. կրնա՞ր հեռադրել իրականութիւնը. պիտի կրնա՞ր, օրինակի համար, դիտ Զեթունն չը հասած, դեռ հոն նախաքննութիւն մը չը կատարած, Մարաշէն, ի՛ր բնակարանէն դատավճիռ արձակել Սալիհի դէմ, որուն յանցանքները չպիտի ուղէր իմանալ Արիֆ... Չպիտի՞ կասկածուէր այն ատեն իր ուղղամտութիւնը, չպիտի՞ վանդուէր իր վարկը, չպիտի՞ խախտուէր իր դիրքը, որ ա՛նքան ամուր էր այն օրերը...։ Անդութ, անլսելի հանելո՛ւկ մը։ Ցանկարծ, զինուորի իր հպարտ ու մաքուր հոգին կ'ըմբոստանար, ինքիր մէջ կը պայքարէր, ու կըսկսէր փրփրիլ։ կը փոքռուէր պահ մը բարձրաձայն հրապարակել Մարաշի տեղական կառավարութեան ոճիրը. բայց, միւս կողմէ, իշխանութեան ներքին գործերուն՝ իր խորունկ ճանաչումը, կեդրոնին նեխածութիւնն, բարձր պաշտօնատարներուն ամենեղոյն ոճիրներ մոռնալու ունակութիւնը, Բ. Դուռ կոչուած այն Ոճիրանոցը. Որջին մէջ տիրող տխուր քաղաքականութեան հրամայական պահանջը. վերջապէս, Աստղաբերդին բարձունքէն ինկող պատգամը կը հրամայէր լռութի՛ւն...։

Ու լիվային ըղձը դարձեցաւ գործելէ։

Հակամարտ մտածումներէ խարազանուած, յամրաքայլ, դեղին ծռած, չատրուանին չուրջը կը դառնար, առանց ուշադրութիւնը դարձնելու վէմակեր տեսակներուն, որոնք սարսռոտ յուզումով մը կը դիտէին վերջալոյսին ու առաջին ստուերներուն մնամարաբ։ Քանի մը քայլ անդին, ապարանքին սրբատաշ կիսէ սանդուխներուն վրայ նայող վանդակապատ լուսամուտի մը ծակերուն մէջէն երկու խոյզ սեւ աչուրներ կը վառէին, մինչդեռ ներքեւն կը լսուէր թռչնիկի դայլայլիկին նմանող ազատի ձայնիկ մը. աղուոր թռչնիկը կ'երգէր ու կը կանչէր մեծ հայրը։ Բաշան վերադարձած հեռուստ հորիզոններէն, ուր ան կը թափառէր, սեւ մտածումներու թեւերուն վրայ, յիշեց որ իրիկուն եղած էր։ ուղղեց իր զողզող քայլերը դէպի մարմարէ սանդուխները, ուրիշ ականջին հասած էր թռչնիկին ճռուողիւնը։ Ներս մտաւ սենեակները, իրիկուան ընթրիքը պատրաստուած էր։

Բաշան, խաղողի ողկոյզի մը վերջին հատիկը բերանը, սեղանէն բաժնուելու շարժում մը կ'ընէր, երբ որ դրսի դուռը զարնուեցաւ բաւական ուժգնութեամբ։ Դռնապանը, Խալիլ աղա, ծերուկ ծառան, որ երեսուն տարիէ ի վեր կ'ապրէր բաշային

ԳՆԻ

10 ՓԱՐԱ

հատուցնէ լաւ կամ վատ ձեւակերպուած ու խմագրուած Գահաճառէ մը, մոռացուած եւ կամ ուղղակի չցանկացուած երդման մը կատարումէն։

Վենապանները գահաճառէն ու երդումները այլ բան չեն եթէ ոչ լոկ ձեւակերպութիւն մը, որ կրնան ըլլալ կամ չըլլալ. անոնք թէ՛ անցեալի եւ թէ ներկայի քաղաքական կեանքի մէջ երբեք ա՞նքան խոշոր, վճռողական կամ ճակատագրական դեր չեն խաղացել, որ արժենար մաղաչով, անգամ անհանգստանալ եւ մտահոգիլով անոնց թերի գործադրման համար։

Ամէն մէկին ալ արեգակի պէս պարզ ու պայծառ պիտի ըլլայ այն ճշմարտութիւնը, որ կատարուած ամէն մի յեղաշրջիչ, տարուած ու տիրացուած ամէն մի յաղթական կրնայ յարատեւ ու հիմնական ըլլալ, բաղձալի արդիւնքը տալ միմիայն այն պարագային, երբ ձեռք բերուածը պաշտպանելու համար իրական ոյժ մը գոյութիւն ունի։

Եթէ այդ իրական ոյժը, ա՛յն ոյժը որը խլեց Սանմանադրութիւնն ու Ազատութիւնը, կը դտնուի յեղափոխական ժողովրդին կողմը, մենք ամէնքս ալ կրնանք կատարելապէս հանգիստ ու անդորը ըլլալ, ի՞նչ ալ որ կատարուի, ի՞նչ մրրիկներ ալ որ բարձրանան, իբերու տէրն ու անօրէնը, ինչպէս նաեւ յաղթութիւնն հերթով կը մնայ դարձեալ նոյն ժողովուրդը։

Սակայն եթէ «բախտ», չար խաղով մը, ուրիշ խօսքով, եթէ դրութիւնն անբարենպաստ եւ չը նախատեսուած փոփոխութեամբ մը, հասարակական իրականն ոյժերու յարաբերութիւնն ալ փոխուին, տարբեր կազմ եւ բովանդակութիւն առնալով, եւ զօրաւոր կողմը յանկարծ հանդիսանայ ազատաբեր ժողովրդի թշնամին— հակասահմանադրական բռնակալական տարրը, այն ատեն աշխարհի մէջ մինչեւ այժմ եղած ո՛չ ամենափառաւոր գահաճառը եւ ոչ ալ սատանապատիկ անգամ հանդիսաւորութեամբ եւ նոյն իսկ «ամբողջ ժողովրդի» առաջ կատարուած երդումն ու դրաւականները կրնան փրկել ժողովրդական արդար գասը, անոր իրաւունքները՝ զանազան ոտնահարումներէ։

Օրինականը կ'ուզէ՞ք ուտնոտ, որքա՞ն կանենաք։

Ֆրանսական մեծ Յեղափոխութեան ատեն Լիւդովիկոս ԺԶրդ. երկու անգամ, ծնրադրած Ս. Խորանի առաջ, ժողովրդական ներկայացուցիչներու, միխիթարներու, ժողովրդական խուռն բազմութեան ներկայութեամբ ու անոնց անմիջական վկայութեամբ, հանդիսաւորապէս երդուեց հաւատարիմ մնալ Սահմանադրութեան եւ ժողովրդական կամքին։ Սակայն նոյն Լիւդովիկոս ԺԶրդ. երկու եւ աւելի անգամներ ամենահայտնաւոր կերպով դաւաճանեց թէ՛ սահմանադրութեան եւ թէ ժողովրդին, դժուց իր խոստմանը։ Նա չը քաշուեց նոյն իսկ օտար պետութիւններու օժանդակութեան ու աջակցութենէն դիմել եւ օտար զինուորներու գնդակներով ու սուիններով ճնշել սեփական ժողովուրդը եւ վերականգնել իր կորցրած գիրքը, հաստատել նախկին Բէժիմը։ Նա միջոցներ չը խնայեց—ներքին պատկամաւորներ, ապատամբութիւններ, քաղաքացիական պատերազմ առաջ բերել, որպէս զի այդ եղբայրասպան կռէն օգտուելով, արեան եւ դիակներու մէջ վերատիրէ իր անցեալ փառքը։ Սակայն յաղթանակը տարաւ վերջի՛ի վերջոյ ժողովուրդը՝ կախաղանի վրայ բարձրացնելով դաւաճանին, յաղթանակը տարաւ, որովհետեւ իրական ոյժը թեքեւս ժողովրդի կողմն էր։

Ուրիշ մեծ յեղափոխութեան մը, առաջին յեղափոխութեան մէջ, Զարը 1905 Հոկտ. 17ին ի գլուխ ամբողջ ժողովրդին հրատարակեց հրովարտակ մը, որու մէջ կը յայտարարէր, թէ «ժողովրդի ցաւերը մեծ են իր սրտին» եւ նոյն ժողովրդի ու հայրենիքի բարօրութեան համար նա կը շնորհէր ազատութիւններ, Սահմանադրութեան եւ այլ մեծ ու փառաւոր խոստումներ կ'ընէր։ Երբ բացուեց ռուսական առաջին Խորհրդարանը, կայսրը իր գահաճառին մէջ խիստ սիրալիր եւ բարեացակամ կերպով կը շնորհաւորէր ժողովրդի ներկայացուցիչները, որպէս հայրենիքի «լաւագոյն որդիքը», կը մաղթէր անոնց յաջողութիւն եւ տոկունութիւն իրենց դժուար գործունէութեան մէջ եւ կը շնչէր, որ անպատճառ լաւ օրէնքներով աշխատին ձեր արքայական «սրտին շատ մեծ դիւղացիութեան» դրութիւնը բարւոքել։ Այլ ամէնը նա հարկադրուած էր ըսել, որովհետեւ իրական ոյժը յեղափոխական ժողովրդի կողմն էր եւ կամայ ակամայ կայսրը պիտի հպատակէր անոր կամքին։

Սակայն, երբ պայմանները փոխուեցին, երբ կայսրը իրեն զօրաւոր զգաց, նա ժողովրդի «լաւագոյն ներկայացուցիչներին» ազատաբեց Խորհրդարանից, որպէս աւազակներ, եւ այդ ըրաւ ճիշդ այն ատեն, երբ Խորհրդարանը զբաղած էր կայսեր «շատ սիրալի» գիւղացիութեան դրութեան բարելաւման համար արմատական օրէնքներ մշակելով։ Եւ երբ արդէն իրական ոյժը անցաւ հակահեղափոխութեան կողմը, երկիրը դարձաւ սպանդանոց մը, ուր ամէն օր տասնեակ թանկագին, կենսունակ գեղեցիկ կեանքեր կը զոհաբերուին բռնակալութեան դեմ ոտնձգու տակ։ Այսօր հնարելն անգամ չէ մնացեր արդեն սահմանադրութեան եւ երկիրը արեան ծով մը է միայն, ուր կը լողայ ազատ հանրածանօթ բռնակալութեան նաւը։

Վերջապէս, յիշենք մեր դրացի Պարսկաստանը. Քանի՛ քանի՛ անգամ հոն «երդուեցին», «խոստացան», «գրաւականներ» տուին, բայց ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ այժմ այդ դժբախտ երկիրը, կարիք չունինք նկարագրելու, որովհետեւ ամէնքին ծանօթ է այդ։

Եւ այս բոլորէն վերջը մթե՞ մոռանալիւն չէ՞ դեռ նշանակութիւն տալ երդումներուն, գահաճառներուն։

Մենք ալ՝ կը դիմենք խորհրդարանի երեսփոխաններուն եւ կը պահանջենք, որ անոնք գահաճառին արժանի պատասխան մը տան, բայց այդ կը պահանջենք ոչ թէ անոր համար, որ այդ պատասխանէն շատ բան կ'ակնկալենք, ո՛չ, մենք ակնկալիք չունինք, այլ անոր համար, որպէսզի տեսնենք, փորձենք, թէ որքա՞ն մեր ներկայացուցիչները, գտնե՞ խօսքերով, թղթի վրայ համաձայնութիւն կ'ուտնեն բողոքելու եւ ճշմարտութիւնն ըսելու։

Մրեւնոյն ժամանակ մենք խորհուրդ կուտայինք մեր ներկայացուցիչներուն չատ ալ չը դայրանալ, չը յուզուիլ, երդում չի տրուելուն համար։ Եթէ անոնք կ'ուզեն արժանանալ ժողովրդի վստահութեանն ու աջակցութեան, թող իրենց հոգու ամբողջ թափովը նուիրուին երկրի վերածնման գործին, շինարար գործունէութեան, չը դաւաճանելով ժողովրդապետական սկզբունքներուն։

Իսկ եթէ գայ օր մը, երբ կողմնակի ոյժ մը արգելք հանդիսանայ Խորհրդարանի երկրպէտ եւ հանրօգուտ գործունէութեանը, այն ատեն ժողովուրդն է, որ պիտի վճռողական դեր կատարէ։

Եթէ ժողովուրդը կուզէ պաշտպանուած տեսնել իր արդար իրաւունքները, եթէ նա կուզէ բռնաբարած չը տեսնել ազատութիւնն ու սահմանադրութիւնը, եթէ նա չուզիր վերահաստատուած տեսնել հին սոսկալի բէժիմը — նա պիտի կազմակերպի, նա պիտի գիտակցի իր շահերը, նա արթուն պիտի հսկէ իր ներկայացուցիչներու վրայ, պատրաստ հարկ եղած դէպքում պաշտպանելու անոնց։ Նա չը պիտի իր յոյսը դնէ վերեւէն եղած խոստումներու եւ երդումներու վրայ, անդրծութեան մատնելով ինքզինքը, այլ պիտի ձգտի, որ իրական ոյժը միշտ իր կողմը մնայ։ Այն ատեն այլեւս ո՛չ մի երկիւղ, ո՛չ մի վախ չի կրնար մեզ պաշարել՝ մեր սահմանադրական երկրի ապագայի վերաբերմամբ։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿՈԶԻԿԵԱՆ

"ԹԵՐՈՒՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ"ԻՆ ԹԷՐԱԶԱՏՆ ՔՆՆԱԿԸ

Դրախտակերպ, մանաւանդ իմ դրախտակերպս կարօտ հատոր մը չէ այն զոր յարգամիտաբար համակրանքով ինձի ղրկելու բարութիւնն է ունեցեր «ԺԳԻՏՐԱՐՏԱՍՈՒՐԻ» պատկառելի հեղինակը։

Թէրզիանին պէս, Մուսա-Լեռնցիներեան սան մը՝ Մ. Աէմեանն ալ, ներշնչող երկինքի մը եւ Պառնասեան Դարբասի մէջ մնած՝ աւելի քան քառասուն տարի կայ, իր քնարը կը հնչեցնէ երգելու համար կեանքը իր խկութեան մէջ, աւելի լաւատես՝ քան մասյլ խոհերով, աւելի իրական ու իրապաշտ քան՝ օրվակի համար իր դասընկերը Թէրզեան եւ իր անմիջական նախորդ Վենետիկանները։ Պէշիկթաշլեան, որ իր կանանի ամէնէն բեղուն շրջանին մէջ արեւազարդ թարշամեցաւ։ Աէմեան՝ աւելի բաղդաւոր՝ կեանքի վայելքէն ճաշակառաւ, սիրեց, սիրուեցաւ՝ այնինքն ապրեցաւ—ու կը մաղթենք որ դեռ շա՛տ ապրի— իբրեւ ամուսին, իբրեւ հայր եւ ընտանիքի նահապետ։

Կրնանք ըսել թէ իր կեանքին զանազան դէպքերն ու դրուագներն են զոր պարզ ու վճիռ ոճով մը տաղեր, կշռեր ու յանգաւորեր է այլեւայլ ժամանակներ ու պարագաներու մէջ։ Այսպէս՝ մերթ «Հրանդին թիթեռնիկին» է որ իրեն տուն կուտայ Ապրած Մարդու՝ կեանքը Վայելած Հոգիի մը խրատ փափաւոր անփորձ Հրանդին։ Կարդացէք, «Ծեր գիտովը» ու պիտի համոզուիք իրական կեանքի այն պարզուկ պատկերին զոր իր վրձինով գծեր ու ներկեր է։

«Պաղողը»—այն «ոսկեհատիկ, օրհնած պատգը» ի՞նչ բնական կերպով, հանկանալի բացատրութիւններով կուգայ մեր աչքին առջեւ պարզել իր տեսքը, գեղը, գոյնը, համը, հիւթը։

Շատեր նկարագրած են Լուսնկան, բայց կարծեմ թէ ոչ ոք՝ պարզութեան կողմէ կրնայ գերազանցել քան Աէմեան, որ «Պիշ պիշ կը նայի ու չի կշտանար անորմէ»։

Այսպէս նաեւ «Հարանցուն, Պերճուհիները, Փերքոն ու իր մամը» հիանալի կտորներ են, իրական դրուագներ մեր արդնի կեանքէն։

Այս քանի մը հատը միայն մատնանշեցի այդ սուրբ հատորէն Ա. մասէն, «Թրթռուն Ցանգեր» որոնք գրքին 170 էջերը կը գրաւեն եւ ձօնուած են Կովկասեայ ազա Յովհաննէս Պարիսեին որ՝ հիացող մը Աէմեանի քնարական տաղանդին՝ մեկնաբան եղած եւ հոգացած է գրքին հրատարակութիւնը։

ԽՈՒՆԻՒ ԲՈՒՐՈՒՄՆԵՐԸ կը կազմեն Բ. մասը, եւ ձօնուած են ի յիշատակ սիրելեալ կողակցին, որուն ուղղեալ «Իմ սուգը» հատուածը տխուր դրուագ մըն է որ կը փակէ ամուսնական կեանքի մէջ անուշ էջ մը վշտաբար Բեթղողին. որ «Նո՛ւտ մնանել կ'ուզէ ինքն ալ, որպէս զի երթայ միանայ երկինքին մէջ իրեն սպասող Մենենիկ»ին «Իր մասը» յետոյ «Այց մը գերեզմանին» եւ «Ցանկերգը», թէեւ անձնական յիշատակի մը արձագանգն են, սակայն ամէն սրտի ալ աւաչքն են ուղղուած յատիտենականութիւն թռչող սիրելիի մը հոգիին։ Ու կ'արժէ՛, կ'արժէ՛ կարդալ այդ սրտառուչ այդ մելամաղձոտ տողերը։

Այս մասին սրտի խօսող բազմաթիւ էջեր կարելի է յիշել, ինչպէս «Հայ ապրինքը», որ այժմէութիւնը ունի ու կը յիշեցնէ հոգեբոյս Նար պէյի համատարագ քերթուածը, «Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան մէջը...» Այս սեռին կը պատկանին եւ հանդէպով պիտի կարդացուին անուշտ հայրենասէր քերթողին նորագոյն էջերը «Կէփէլ լեռան վրայ» ուր Սասունցի Շաքէն «Կ'երդնու վերայ իր խանչէլի որ չլինի Գուրդին գերի»։ Այդ սարի զաւակները՝ աղջիկ, տղայ, հարս ու փեսայ, նշանած ու մայր՝ ամէնքը ազատ սարերէն վար գահավիժող անձնուրաց Հայուհիին կ'ուխտեն «Թաղուիլ այն վերին խոր» ու «Հոգի տալ Աստուածամօր» որ «մահուընէն եաքը Շաքէ, Հայաստանի արեւ ծագէ»։ Ու այդ ուխտին պատասխանելով Ոգին կը հայտնարկէ.

Սասո՛ւն, ալեւոս հուր ու կայծակ
Թող քու սարեր պաղեն հանակ,
Անտառներդ ալ լաթեն բոցեր,
Գետեր սողան իրեւ օձեր,
Մինչեւ վերէն ժպի՞ Շաքէ,
Ազատութեան արեւ ծագէ։

Ու դեռ քանինե՞ր այս ոգւով գրուած էջերուն, Հասորէն դուրս ոգւով գրուած ազատ գրաքննութիւնն իբրեւ վերջին նախադիրները, եւ կատեցուցած են ազատ թռիչքը հայրենասէր քերթողին մտածումներուն։ Փափաքելի էր որ այս փեսրուած էջերը վերաշարադրելով ամբողջացուելով՝ առանձին հատոր մը կազմէին։

«Անկաս Հատուածներ» մը քաղուածաբար առնուած են «Փպիտաք» եւ «Արտասուք»էն եւ կը յայտնուին Հունկի Բուրումներուն, (էջ 191—202), եւ ատոնց կը հետեւին Մեծարոյ Հեղինակին երկու նախընթաց հատորներէն կարեւոր մասերը։ Արդ երկու հատորները լոյս տեսած էին 1887ին «Լոյս եւ Ստուերք» եւ 1892ին «Գարնան հովեր»։ Եւ որոնք այնքան սիրուն ու բաբախուն ողերով մը հոգին թրթռացուցած եւնմը մէկն յիշեմ այն գեղեցիկ էջերէն զոր այնքան հաճոյքով կարդացած ենք ակէ առաջ. «Վոսփոր», «Կինը», «Ցեռ յիսուն ձրմրանը», «Սիկարը», «Օղին», «Դրամը», եւն., եւն., զոր մի առ մի յիշել ներելի չէ՝ թողելու համար որ Դրասէր Հանրութիւնը զանոնք բնագրին մէջ եւ ամբողջովին ըմբռնէ։

Հարիւր յիսունի չափ այդ քերթուածներուն մէկ կարեւոր մասը, իբրեւ գեղեցիկ ճաշակի ու ոճի օրինակ, լոյս տեսած են նաեւ մեր Հաւաքածոներուն մէջ եւ նոր սերունդէն շատեր զանոնք գոց ընած են գպրոցական յարկին տակ։ Այս տեսակէտով, կարելի է ըսել թէ Աէմեանի Քերթուածներուն մէջ չկայ էջ մը, տող մը որ պարկեշտութեան բծախնդիր անձերուն առարկութեանը տեղի տայ, այնպէս որ այդ հատորը, առանց դպրոցական Հաստատիր մը ըլլալու, կրնայ պաշտօնէն դրաւել իր տեղը մեր «հանճաւոր» ու բարոյասիրիկ ընտանիքներուն դրասեղանին վրայ ու մատնեցուցարարին մէջ։

Իսկ ինչ որ կայ ըսելիք ազնիւ Հեղինակին լեզուին, ինչպէս եւ նիւթերու քերթողական արժանիքին ու տաղաչափական-բանաստեղծական հանգամանքներուն նկատմամբ, կը թողունք ձեռնհասներուն։

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ

Հայտարարութիւն, 9 Դեկտ. 1908

ՇԱՆՏԱԺԻՍԴ ՈՒՍԱՆՈՂԸ

Վերջին երկու օրերս Պօլսում պատահեց մի զարմանալի դէպք, որը իր տեսակով եղաւ կենդանի համար, մեր հասկացողութեամբ։ Մի շաբաթ առաջ՝ Կոլկասայ դերասանական խումբը ծանօթացաւ երկու երիտասարդ ուսանողների հետ, երկուսն էլ Ռուս Սրանցից մէկը աւարտել է Պետերբուրգի իրաւաբանական ֆակուլտէտի 4րդ կուրսը, Պետերբուրգից անցել է Վիլենա, Բէլգրադ, Սօֆիա եւայլն, ապա մտել Կ. Պոլիս, իբրեւ տուրիստ (նկարագրող ճանապարհորդ)։ Պարոնը երիտասարդ, վառվռուն գաղափարներով եւ փայլուն ապագայով մի մարդ թւաց մեզ՝ երբ մենք ծանօթացանք նրա հետ եւ մասամբ ճանաչեցինք մէկը այն ուսանողներից, որոնք կուել եւ կուում են իմ յանուն արդարութեան եւ ճշմարտութեան եւ հանուր մարդկութեան բարեկեցութեան համար։

Երեքշաբթի, ամսոյս 9ին, ցերեկուայ 1 ժամին (Ը. ե.) ռոճիկը ստանալուց յետոյ, Կոլկասայ խմբի գանձապահ Տ. Սարգսեանը գնում է իր սովորական պաշտօնատեղին —կասսան (կիչէ)- տուսեր վաճառելու։ Կասսան գոցելով՝ գնում է Ղալաթիա՝ ընտանեկան գործերով եւ վերադարձին պատահում է մեր ծանօթ երկու ուսանողներին, որոնք միանալով տիկնոջ հետ, եւ երեքով մէկտեղ մտնում են լուսանկար «Ֆէբիւս»ի մօտ, տիկնոջ պատկերները ստանալու։ Նախ քան մրանները, Գրդ դասարանի ուսանողը, տիկնոջը կասկով առաջարկում է փոդանը (բէնդէիւլ) իրեն տալ, պատճառաբանելով որ սբիկանները կարող են յափշտակել...։ Եւ ի՞նչ։ Այն մարդկանից, երբ տիկինը, փողանոցը տալուց յետոյ, վերցնում է եղել իր պատկերները, այդ իրաւաբան ուսանողը արդէն ապահոված զգալով իրեն իր սուրբ յաղթանակով, պրոֆէսիոնալ գողի նման սանդուխքից իջնում է, ծլկում, անյայտանում՝ հեռը տանելով թէ՛ տոմսերի վաճառումից դուրսցած գրամները եւ թէ տիկնոջ ու տղերքիս գրոդի թոչակը, մօտ 35 Օսմ. լիրա։

Տիկինը եւ ո՛չ մի բանի վրայ չկասկածելով՝ հանգիստ գտնուում է կասսան միւս ուսանողի հետ եւ երկար ատեն սպասում թէ միւս ուսանողը յետ է գալու։ Սակայն ապարդիւն... Այդ ուսանողը, որ իրեն յորջորջուն էր ծայրայեղ ձախակողմեան, իսկական «մաքսիմալիստ» որը՝ Օսմանեան պարլամենտի բացման օրը՝ գիշերով մեր ընկերների գլուխ անցած՝ ամենահռչակաւոր ուսիւնով զեկուցարարում էր մեր յեղափոխական երգերը, հրավառութիւնը եւ յաղթական աղաղակները, այդ «իրաւաբանը», որ մեզ հաւատացնում էր իր ստացած մի կոյտ նամակները փատաբերելով, թէ աշխատակցում է Պետերբուրգում հրատարակուող «Ռէչ» ազատամիտ թերթին, որը պարծենալով պարծենում էր՝ թէ յեղափոխութեան կարմիր օրերում (1905 թ.) «մեծամեծ գործեր» է կատարել եւ այլն եւ այլն, յանկարծ, ի զարմանս բոլորի, մի ակնթարթում մոռանալով արդարութիւնը, որի ջերմ պաշտպանը ապագայում «ի՛նքն» է լինելու. դատաստանական ամբիոնի վրայ, ոտնահարելով ամէն կարգի սրբութիւն, կորցնելով խղճի եւ բարոյական հասկացողութեան ամենայտին նշոյլը, թոյլ է տալիս իրեն կողոպտել տուսերից գոցած գրամները եւ դատն չարչարանքով վաստակած գանձապահուհու վերջին կոպեկները։ Մարդուս դատողութիւնը ուղղակի կառչում է սոյնանման վարմունքի հանդէպ։ Ինդիրը այստեղ նրանում չէ, թէ մենք գլխիկոր տեղական Լուս փոխ հիւպատոսին, ինչպիսի՞ նրա կարուկ կարգադրութիւնները այս միջադէպի առթիւ. մենք ամբողջ 2 օր նաւահանգստաններից կայարան չը դիմեցինք՝ փնտրում էինք այդ «դիպլոմատը առաղակին», որը, եթէ նոյնիսկ փախուստ էլ տայ՝ մեր ղողկանքն ու գաղտնքն է տալու իր հետ... այլ նրանում՝ որ այդպիսի մէկ խաչտառակ արարք թոյլ է տալիս անելու մի «ուսանող» այն էլ իրաւաբանուսանող, Գենեւրայի որդի, իշխանազուն, որի եւ որոնց նմանների վրա՛յ է բեւեռած իր ուշադրութիւնը ամբողջ քաղաքակիրթ Ռուսաստանը եւ Կովկասը։ Ահա թէ ի՞նչ փչեր են աճում մեր ծաղիկների մէջ, ի՞նչ վնասակար, սեւ մութ սրամներ, որոնց, քանի ուշ չէ, պէտք է ոչնչացնել, արմատախիլ անել, քամոն տալ, որպէս զի սրանց պէս խրտիլակների յանցանքի համար չտանջեն եւ չտուժեն մեր միւս ուսանողները։

Աբէլ.—Աբիմէն. դերասխմբի յուշարար
Ց. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Պերա, 10 դեկտ, 1908

ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԺԱ. ՆԻՍՏԸ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏՍՊԽԱՆԱՏՈՒ Է ՕՍՄԱՆԵԱՆԻՆ ՀԵՏ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՅՔԱՐ ԵՐԵՍՓԽԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ԾԱՆՐԻԿԵԱՆ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ՝ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Ազգ. Երեսփ. Ժողովի ԺԱ. նիստը տեղի ունեցաւ երեկ Գալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ։

Առաջնոր բացուեցաւ 61 երեսփոխաններու ներկայութեամբ որոնք եռբը հասան 77ի։ Առաջնորդը ներքին կանոնագրի 53րդ յօդուածը կարդաց ուր կ'ըսուէր թէ պէտք չէ որ դուրսէն մարդիկ մուտ գործեն երեսփոխաններու յատկացուած տեղին մէջ ուրկէ հոս Զեբաղ էֆ. դիտել տուաւ թէ նախաքննիչ գիւանները ոմանք չեն ընտրած իրենց գիւանները։ Երեսփոխաններէն Նորատունկեան էֆ. երեք անգամ բացակայած ըլլալով հարկ եղածը գրուած էր իրեն որ պատասխանած է թէ այս անգամ ալ բանաւոր պատճառով պիտի բացակայէր։ Ելեւմտից տեսչութեան անդամ ընտրուեցաւ Օնտիկ էֆ. Տէրունեան Արմենակ էֆ. Մանուկեանի տեղ։

Առաջնորդը կարդաց նախաձեռնութեան դիւանին գիրը որով Դարթալի գիւղացիք կը մերժէին Գրնալըցիներուն հետ մէկ երեսփոխան ունենալ։ Նայը գափուի Երեսփ. ընտրութիւններուն դէմ եղած հանրագրութեան մասին Աւետիս Սուքենեան էֆ.ի նամակին քննութիւնը ընելով դիւանը բացարձակապէս անիրաւ կը գտնէ Սուքենեան էֆ.ի դէմ տրուած որոշումը և կը խնդրէր Ազգ. ժողովէն դարմանել անցեալին մէջ եղած սխալը, Երզնկեան և Եղնիկ Սրբազաններու ընտրութեան դէմ եղած բողոքը քննելով, դիւանը տարաձայնով որ Դէորգ Սրբազան բնաւ ընտրելի ըլլալու իրաւունքները չէ կորսնցուցած, անիրաւ կը գտնէր այս բողոքը։ Այս տեղեկագիրը տարաձայն էին Հմայեակ Աբամանց և Մնդիր Սիմոնեան Զեբաղ էֆ.ի հարցումին վրայ Սիմոնեան էֆ. յայտնեց թէ ինք է նախաձեռնութեան դիւանին տեղեկագիրը։

Թօփալեան էֆ. յայտնեց թէ Դէորգ Եպս.նախապէս մերժած էր առաջնորդական պաշտօններ, առարկելով թէ ամբասանութեան տակ է։

Մանուկեան եւ Դասապետեան էֆ.ները առաջարկեցին որ տեղեկագրին վերաբանութիւնը յետաձգուի։

Դուլգարեան Յովսէփ էֆ. դիտել տուաւ թէ եէնի-Իւրբուի ընտրութեանց բեկանումին մասին ցոյց տրուած պատճառները բնաւ օրինական չէին. հետեւաբար անոնց քննութիւնը չատ երկար պիտի ըլլայ, որով կը ձգտանցի Մանուկեան էֆ.ին եւ կը պահանջէ որ իրաքանչիւր խնդիր զատ զատ օրակարգի մէջ անցուի, եւ հիմայ օրակարգով միայն զբաղուի։

Զալաքեան էֆ. դիտել տուաւ թէ Եբեցեան Ս.ի մասին բնաւ չէ ըսուած որ խաֆիէական արարքներու մասնակցած ըլլայ, Նախաձեռնութեան դիւանը այս մասին կը սխալի։

Միրզա Մարիան էֆ.ի մէկ նամակը կարդացուեցաւ որով կը հարցուէր թէ օրարքի մը մէջ դասական նախարարութեանէն Պատրիարքարան ուղղուած թէղթերէին պատճէնը պաշտօնապէս հաղորդուած է, թէ Պատրիարքարանի պաշտօնեայ մը վստահութիւնը գիրծանելով, այդ թերթին հաղորդած կամ ծախած է։ Որոշուեցաւ Վարչութեան ղրկել այս գիրը։

Հորոյ Աղթամարի կաթողիկոսութեան մասին գիր մը ունէր, որուն Հմայեակ Ս. պատասխանեց թէ Կրօն. ժողովը որոշած է վերականգնել Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը։

Կարդացուեցաւ բարեմասնորագիր գրութիւն մը Երեցեան եպսի եւ Մաղասեանն վարդապետի Երուսաղէմ ղրկուելուն դէմ, ուր կ'ըսուէր թէ Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքը տարեմուտ ընտրագրած է հեռագիրը, թէ անոնց պաշտպանները զինեալ կը սպառնան վանքին մէջ, թէ հեռագիրներուն պատճէնները նոյն իսկ Պոլիս խմբագրուած են։ Այս հանրագրութիւնը Խառն ժողովին ղրկել որոշուեցաւ։

Այս մասին ուրիշ հանրագրութիւն մը չկարդացուեցաւ, որովհետեւ օրինական թերութիւններ կային։

Կարդացուեցաւ Հմայեակ Սրբազանի Ազգանամբի մասին առաջարկը, որով անհրաժեշտ կը դտնուէր նոր ազգանամբի մը պէտքը։ Այս առաջարկը Վարչութեան ղրկել որոշուեցաւ, գործադրութեան համար։

Շանրիկեան էֆ. յիշեց թէ Հմայեակ Ս. իբր Կրօն. ժողովի ատենապետ, հետեւաբար Վարչութեան անդամ, պէտք էր Վարչութեան տեղանին վրայ դրուած աշխատութիւններուն տեղեկանար եւ ապա նոր առաջարկներ ընէր։

Ս. Դասապետեան էֆ. չորս երեսներով առաջարկ մը ունէր Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան մասին։ Մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ որ այդ առաջարկը չկարդացուի այլ նախաձեռնութեան դիւանին ղրկուի։

Ցետոյ ժողովը անցաւ օրակարգին, որուն առաջին նիւթը էր նախորդ Պատրիարքին հետ պաշտօնավարող վարչութեան պատասխանատուութիւնը։

Նախորդ նիստին մէջ որոշուած էր որ Վարչութեան պատասխանատուութիւնը առաջնութիւն ունենայ Պատրիարքին համաձայնութեան խնդիրին վրայ։ Դասապետեան էֆ. առաջարկեց նախորդ Պատրիարքին դէմ եղած ամբասանութիւնները քննելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովին ընտրութիւնը օրակարգի առաջին խնդիր ընել։

Մանուկեան էֆ. յայտնեց թէ նախ պէտք է Օրմանեանի դէմ եղած ամբասանութիւնները քննուին եւ անկէ ետք միայն Վարչութիւնը իրը ամբասանակից նկատուելով, դատուի, որովհետեւ կը բերեայ Պատրիարք մը ամբասանուած ըլլալ, առանց Վարչութեան մեղաւոր մը ըլլալու։

Նախորդ Վարչութեան անդամներէն չորս անձեր, որոնք երեսփոխան ալ են, կը բողոքէին իրենց ամբասանեալի դերը տրուած ըլլալուն համար։

Հմայեակ Ս. համամիտ գտնուեցաւ Մանուկեան էֆ.ի եւ առաջարկեց որ նախ Օրմանեանի դէմ եղած ամբասանութիւնները քննուին։

Սէֆէմեան պէշ իրը նախորդ Վարչութեան անդամ, զարմանք յայտնեց որ առանց այդ Վարչութեան համաձայնութիւնը տեսնելու, կը դատապարտուին անդամները։

Փափազեան Պարգեւ էֆ. առաջարկեց որ Ժողովը հրաւիրէ նախորդ վարչութիւնը ընդդիմայ համաձայնութիւնը ներկայացնելու։

Շանրիկեան էֆ. բեմ ելաւ. «Պատմական մեծ սխալ մը գործելու վրայ ենք, ըսաւ, բոլոր յայտնուած կարծիքները անհամապատասխան են պատմական այն բոպէին, որին առին։ Կանգնած ենք Պատմական տարաբաղդ շրջանէ մը հաղիւ դուրս եկած, մենք նոյն ապօրինութիւնները կը կատարենք որոնց համար պատական կարգը կը քննադատենք։ Ի՞նչ է հարցը Բռնապետական շրջանի մը տակ պատրիարքութիւն մը, վարչութիւն մը եկեր է որոնց գոյութիւնը հակասահմանադրական հակադրային եղեր է, որոնց պատմութիւնը իր մէջ ազգադաւութիւններ կը բովանդակէ։ Ես նոր պատրիարքի ընտրութենէն առաջ առաջարկ մը ըրի թէ ի՞նչո՞ւ կ'ընտրենք պատրիարք մը երբ կա արդէն ուրիշ պատրիարք մը, ժողովը բանտաձեւ մը քուէարկեց որով ան ընդունեց որ ոչ միայն նախորդ պատրիարքի պատրիարքական շրջանը հակասահմանադրական է եղած այլ նախորդ վարչութիւնն ալ։ (Հմայեակ քն., ո՛չ, ո՛չ, այդպէս բան մը չէ ըսուած)։ Այն օրերը աղջը իր կամքը ներկայացնող ժողովներ չէր ունեցած, ան իր ըմբոստացումը յայտներ եւ գացեր դուռ է շպրտեր այն մարդը որ իր ներկայացուցիչը չէր երբեք ելալ, բայց այդ յիդալոխական «ժէսթ»ին առաջնորդներ ցաւալի սխալ մը գործած են, անոնք պէտք էին մատնել որ առանց Վարչութեան Պատրիարքը չէր կրնար ելալ։ Ինչ որ եղաւ, պէտք էին նաեւ այդ ժէսթով դուռ շպրտել Վարչութեան անդամները։ Այդ ժէսթը պահանջաւ իրենց թէ նախընթացներ թէ վերջին Վարչութիւնը անթեղական ծնունդ մը եղած է որով չէին կրնար իրենց անբնական ծնունդին հաշիւը տալ։ Գնենք այդ մարմինը քաջութիւնը ունենաք, երբ ազգը իր ներկայացուցիչները ունենալու բաղդին արժանացաւ — ըսելու, «ես դեպքերու ծնունդ, ստիպուած էի այսպէս կամ այնպէս գործել։ ահա՛ իմ հանցիս, դիս կամ արդարացուցէք կամ դատապարտեցէք»։ Անոնք այս քաջութիւնն անգամ չեն ունեցած։ Ինչո՞ւ։ Չէք բաւը կրնար տիր մը գործել երբ իր խորհրդակիցները չունենայ։

Սուլթանը իր Իրատէով Իպտիբլանը այսուհէն դուրս չհանեց, Հայոց Լուսնոր ազգագրութեամբ զայն դուրս հանեցին (բուռն ծափեր)։ Ես չեմ հարցներ թէ ո՞վ է յանցաւորը, այլ ո՞վ է մեղաւորը այս բարին հայերէնը չեմ կրնար գտնել։ Ես ձեր խոհեմութեան կոչ ընելով փասուիր չեմ բերեր հիմա (ձայներ.— հիմա կ'ուզենք փասուերը...) ես ըսի թէ այն ժէսթը որ պակսեց Օրմանեանի հետ վարչութիւնն ալ դուրս շպրտելու։ այդ սխալութիւնը հո՛ս ալ կը շարունակուի, երբ կը վարանիք ըսելու թէ Վարչութիւնը հաւասարապէս յանցաւոր է Օրմանեանին հետ։ Ո՞չ մէկ Օրմանեան չէր կարող Լա Հէյի ժողովին այդ հեռագիրը ղրկել, առանց Վարչութեան։ Երբ Սահմ. կատարելութիւնը Հայաստանի ջարդերը քննելու յանձնաժողովին անդամ կը կարգէ մէկը որ Հայաստանի ջարդերը կազմակերպողին օգնականը եղած է, դուք լուռ կը մնաք։ Վարչութեան անդամները «պերաթի» չեն կարող ընել, անոնք մազաբեր են թէ չեն, ա՛յս պէտք է փնտռել։ Այս պատասխանատուութեան մասը լինելը կամ չլինելը դուք չէք կրնար ցոյց տալ՝ ընդունելով որ այդ պատասխանատուութիւնը կայ, դուք չէք կրնար ցրուել նախորդ վարչութեան մասին եղած ամբասանութիւնները։ Օրմանեանը ինք կ'ամբասանէ վարչութիւնը, դուք իրաւունք չունիք առանց քննութեան այդ ամբասանութիւնը հերքելու։ Երբ բանակաւորութիւնը ինկեր է եւ Օրմանեանը վերանորոգուել կ'ուզէ մենք կը սենք ձեզի, հին տիկին մէջ նոր գինի չէք կրնար լցնել դուք այս փորձը կ'ընէք հիմա բայց մի մոռնաք որ ազգը դատաւոր կը կանգնի։ (երկարատեւ ծափեր)։

Տ.Հմայեակ քն

Ամենապետը մաքառման դաշար տուաւ այս աղմկալից ժողովին, որպէս զի խորհրդակցութիւնէ մը ետք չարունակուի եւ յանձնաժողովը ընտրուի։

Ժողովը վերաբանալով ատենապետը կոչու

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՆ

THE SINCER MANUFACTURINC Co

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ անգլ. պողպատէ շինուած ըլլալով, իրենց սակնաւոր ձեւով ոչ թանկագուած են որ ամէնարէս ամէն կողմը տարածուած են, և բոլոր ընտանիքները, դերձակներն ու կօշիկարարներ իսկ Սինկէրի մեքենայ գործածած են գործածել։ Սինկէրի Ընկերութիւնն ցարդ 400է աւելի պատուոյ վկայական և շքադրամ ստացած է բոլոր ցուցահանդէսներու մէջ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԷՋ

Սինկէրի մեքենաները կ'վաճառուին՝ Բերա, Շիտակ Ճամբայ, Կալաթա-Սեբայի դէմ

ԲԵՐԱ — Շիտակ Ճամբայ, Գոն Մարշէի դիմաց, թիւ 343 և 343 հրկին,

ԿԱԼԱԹԱ — (Սինկէր խան, Թիւնէլին առաջ։ (Թրամվայի կայարանին դիմաց։

ՍՏԱՄԲՈՒԼ — (Սուլթան Համամ, թիւ 2։ (Սուլթան Պայազիտ, Թրամվէյի ռէմայինին դիմաց, թիւ 13։

ՍԿՈՒՏԱՐ — Զարլի Գալաս, թիւ 120։

Կեղծեարեն զգուշանալու համար վերի նշանին ուշադրութիւն ընելու է։

Ընկերութեան կեդրոնական վաճառատունն կ'գտնուի Բերա, Շիտակ Ճամբայ, թիւ 343 և 343 հրկին, Տիւլոյլու Սարբէթ պէյի տունը։

ՆՈՐԹՋ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՍԼԻՔԸՆԹԱՑԼ

ԵՒ

ՆՈՐԹՋԸՐՆ

ՀՐԴԵՀԻՆԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

Համագումար դրամագլուխ	Անգլ. Ոսկի	6,000,000
» տարեկան եկամուտ 1907 տարւոյ	» »	5,941,859
» պահեստի դրամ 1907 տարւոյ	» »	25,203,824

Ի՝նդունելի մնեալ ապահովութիւնք դիւրամատչելի պայմաններով։

ՄԱՐԻԹԱՁԾ

ԾՈՎԱՑԻՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագլուխ	Անգլ. Ոսկի	500,000
Պահեստի Դրամ	» »	564,225

Վնասուց հատուցումնք անմիջական, առատաձեռնօրէն և կատարեալ տարբերութեամբ կը վճարուի։

Ընդհ. Գործակալ ի Կ. Պոլիս
ԳԱՌՆԻԿ ՄԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ
Մէնմէտ Ալի Բաշա խան, Գալաթա

Դիւրաւորութիւնք կեղբանների համար ապահովի գործակալներ նշանակուած։

ՆՇԱՆ ՋԱՄԻՉԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ-ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՄՈՄԵՐՈՒ

ԵՒ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ

Կ'ուզէ՞ք հարսնիքներնուդ փայլը աւելցնել, գեղատեսիլ «ԷՖԷ» մը ալ մտնելուն, դիմեցէք ՆՇԱՆ ՋԱՄԻՉԵԱՆԻ վաճառատունը, ուր բոլոր պատրաստ գտնուած մոմերէ կը գործածուին նաև մեծ խնամով վերջին հօրաւնուած Թեամբ ճոլոկատուր մոմեր ամենրեկի ոճով գնելով։ Կը գտնուի նաև հոն հարսի կալանա, ջուլա, ջուլի մեռուի, զարդարուած կոզով, ծաղիկ-ֆիսուր, եւն. եւն. եւն.։

Փութացէ՛ք, հարսնիքի սերեր, այլեւս անգամ մը Նշան Զամիչեանի հարսանեկան մոմերու ճաշ վաճառատունը ուր օ՛չ միայն ձեր ճոլոկը, այլ նաև ձեր քսակն ալ գոհացում ստանայ։ — 28

ՍԻՍԱԼ ՏԵՂ ՁԵՐԹԱՔ

ՆՇԱՆ ՋԱՄԻՉԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Փոստանոց խանի առաջ, թիւ 86

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՓՈՏԻԹԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

ՄԱՄՆԱԳԷՏ

ՏՕԳԹ, ԷՆՖԻՏԷԶԵԱՆ

Գիտական վերջին նորութեանց համաձայն կը գործածէ ճեռքին հիւանդութեանց ամէն տեսակները, ինչպէս նաև հին և նոր չիրամատզութիւնն ու դժուարամզութիւնը, և մասնաւորաբար կառանց ծնունդական զործարանաց հիւանդութիւնները։

Կը գտնուի ամէն օր կէս օրէ վերջ Գալաթէ-Փարա Թիւլպէնճեան Խիֆ-Դարուլը դեղատունը։

ՏՕՍ

ՇՈՓԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ճամբարդ եւ ապրանք փոխադրող ոգեղնաւեր

Ա. ԿԱՐԳԻ	Բ. ԿԱՐԳԻ
Միրի	Նայդօգրիս
Միրոս	Էմիլիա
Բարիսիս	Գուլիրիս
Թիկլեր	Մօտրիս
Նարայօն	Ֆայիլի
Նավարին	Ֆարոս
	Թիպա

Առաջին կարգի շոգենաւերը չեն հանդուցուիր մեր, նաւուն մէջտեղը ընդարձակ սենեակներ ունին, ելեկտրական լամպերով կը լուսաւորուին և կին ճամբորդներու համար սեանսներ ունի։

Երկրորդ կարգի շոգենաւերն ալ սահմանափակ թուով ճամբորդներ կ'ուզեն բայց սեանսներ չունին։

Սպրիլեն

Կ. Պոլսէ Լիվերբուլ Ա. կարգի գին է 15
» » Բ. » » » 11

Կը խնդրուի վաճառականներն որ փոխադրութեանց համար Գալաթայի մագազինները դիմեն։ Երեսնց հրամանները ասոնց շոգենաւերն ժամանումն 24 տառ ստաց։

ՇՈՒՐԱՒ ԳԱՀՐԻՑԷՏԷՆ

Թէբանէի Ամիրէ ուսիլիսնէ քեսին օլաց տէրունիսնէ ֆանէլա չորաց, քիլիմ, խալաթ, իսբանաց վէ հէր նեվի մալեթը բէնիլիր իսալի էյնա ալեթ վէ եսէվաթ մէվճուտ օլան բէսթէիսնէ նամ Ֆաղրիդա իլի Զաղան Զէմէրիսնէ վաղէ Թաղա Ֆաղրիդաղ պաղա պաղա Թալիմլերինէ իյնար իսթիէկիսնէ։ պունլարդան իսթիյարլանա Թալեղ օլանդաղն՝ օլ պաղաղեաթ չէրսեթիթի անլայղ միլլաթէ սահիպ օլմադ իւղրէ ալեղ ուսուլ Թեէմինաթ ադչէլերինի վէ եա միլլեթպէր քեֆիլեթնամէլերինի միսթահագղին ճամանան մասա հէր կիւն Շուբայի Գահրիէ Լիվերպիլ սահիբլերինէ կելմելերի իլան օլունաղը։

10 քեան. եվվել 326 3—2

Զուրեպէ Միւլիմին խասթանէսի իլիւն միւպայիաղնա լիւզում կէօրիւնէն 9800 մէթրօ գալան ամերիգան պէղինին պէհէր մէթրօսը 90 բարաս վէ 3899 մէթրօ ինէ ամերիգան պէղինին պէհէր մէթրօսը 70 բարաս վէ 2108 մէթրօ սալանան լիհէր Թրէք 15 գ.-ս Թալիմլերի էօնելեէրինէ պուլունուրղնան վէ ամերիգան պէղլերի իլիւն չէհրը հալին 13իւնէի ճումա էրթեսի կիւնիւնէ գառաբ 100ա 5 վէ էքի կիւն զարֆնաս 100ա 10, վէ ալան իլիւն ա քէղալիք նէվմը մէղքիրէ գառաբ հէր գալ բարա Քինղլի իսթէրսէ գապալ օլունարդ համար լայզէնը պալալղը Թաղարա իսալէի եվվելիսէ վէ գարթիլերինին իչէրսը մանգարբեր պալալնմաղ օլաս ղնան, Թալիգ օլանլարդ՝ 100ա 10 նիսպէթինա Թէէմին ադչէլերինի վէ եա միլթեպէր վէ մանասաղ քեֆալեթնամէլերինի համիլեն էյնամը Թարթիլիսէն մասա հէր կիւն սաաթ 10ա գառաբ մէհլիսը իսարէի եվգաֆա միւրաճաաթ եելմելերի։

9 քեան. եվվել 324 3—3

Եվգաֆը հիմայան Խալինէսիսէ Թապ էթարիլիսէնա սեֆարթիր վէ եվգաֆը սարէրնին մէհմուր 10 000 գրշ.-ս Թալիգի էօնելինա Թէգարրուր իսէրէ իսալէի եվվելսէ՝ էի հէր գաշնաղ վէ շէհրը հալին 13իւնէի ճումա էրթեսի կիւնիւնէ գառաբ 100ա 5 վէ էքի կիւն զարֆնաս 100ա 10 Թէնղիլ գապալ օլունղաղ իսալէի գարթիլիսինին իչէրսը պալալղնան նօգսանղալ Թապ էթմէգ իսթէյնէրինի 100ա 10 նիսպէթինա Թէէմին ադչէլերինի վէ եա միլթեպէր վէ մանասաղ քեֆալեթնամէլերինի համիլեն էյնամը Թարթիլիսէն մասա հէր կիւն սաաթ 10ա գառաբ մէհլիսը իսարէի եվգաֆա միւրաճաաթ եելմելերի։

9 քեան. եվվել 324

ՇՈՒՐԱՒ ԳԱՀՐԻՑԷՏԷՆ

Թէբանէի Ամիրէ իլիւն լիւզում կէօրիւլէն սապոն իլէ դէյթուն եաղը՝ միւպայիա իսիլմէգ իւղրէ մէվգէի միւնասայա գանունլարդանան, իսթասնա Թալիգ օլանլարդն՝ միւնասայայը կէօրմէգ վէ չէրսիթիթի անլամադ իւղրէ Թէէմինաթ ադչէլերինի վէ եա միլթեպէր քեֆալեթնամէլերինի միսթահագղին պէհէր կիւն Շուբայի Գահրիէ Լիվերպիլ սահիբլերինէ գելմելերի իլան օլունաղը։

9 քեան. եվվել 324

ՀԷՐ ՕՐ ՅԱՆՑԻՆ

ԻԻՆԻՕՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԹՈՒՐՔԻՁ 1828—1829

1828 L'UNION DE PARIS

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻ ԹԱՐԻՁ 9, ԲԼԱՎԱՆՏՕՆ. 9

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՀՐԴԵՀԻՆ ԶԻՒՂ.

Ապահովագրեալ դրամագլուխ	25 միլիոն	ֆրանկ
1907ին գանձուած ապահովագին	28 միլիոն	»
Մինչեւ 1907ի վերջը հատուցած Ֆնաց	350 »	»
Դրամագլուխ և պահեստ	134 »	»

ԿԵԱՆՔԻ ԶԻՒՂ.

Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	338½ »	»
1907ին գանձուած ապահովագին	12½ »	»
Մինչեւ 1907ի վերջը հատուցումներ	231 »	»
Դրամագլուխ և պահեստ	189 »	»

Ինչպէս այս թուանշաններէն կ'երեւի՝ Ընկերութիւնս ունի դրամագլուխն ու պահեստը խոշոր գումար մը կը կազմեն, որ հնգայ հրաշալորութիւն մը կ'ընծայէ ԻՒՆԻՕՆԻ ապահովագրոյց։

Աւելի՝ կամ մասնաւոր գիտցուելու համար՝ նպատակաւոր պայմաններ ունի համեստ կերպով աւելի ԳԵՐԱԶԱՆՑ քան ուրիշ մ՝ և է Ընկերութեան պայմանները։ Ապահովագրութեան ամէն ձեւերն ամենէն ժամանակակից, օրինակի համար՝ ԱՊԱՀՈՎԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԴԷՊ ՄԱՀՈՒ, ԵՍՈՒ, ԴՐԱՄՕԺԻՏԻ ԵՒԼՆ։

Ընկերութեան գրասենեակն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՑՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ։

Թուրքիոյ և Արեւելքի Ընդհ. Տնօրէնութիւն

Ընդհ. Ֆէօրեն — ՍԻՄՈՆ ՔԱՑՍԷՐԼԵԱՆ
Գլխ. կենաց ճիւղին — ՄԻՀՐԱՆ ՅԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Սթամպուլ, Սուլթան-Համամ՝ Քաթրջիք Օղլու բաղչէ։
Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՑԻՆ

ՆՈՐ ԾԱՑՏԱԳԻՐ

Կարս. կամաւորութեան բարձր հրամանին առկ ազատասնող գաղթականներու գեղեցկման նպատակի համար Երկրագործական Պանքային կողմէ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը տարաբախտ ամէն ոմանց սիրելը պիտի կատարուի։ Գարձեալ 12 յոգնաց ոսկեղէն ոսկեղէն տարի մը պիտի կրնան մասնակցել վիճակահանութեան։ Ամբողջ ոսկեղէնները արդէն հարիւրի ենթարկուածներու պարգեւներու և ստացողներու պիտի յանձնուին։ Ուստի ասոնց վիճակահանութիւնը հանրաստաս կերպով բարեփոխուած է։ Նոր կազմակերպութեամբ ոսկեղէնները Քիւրշ տիրի ընդ 250,000, և անոնցմէ 62,500 Քիւրշ զարգեն ստանան։ Մնացեալ կէսերուն ոսկեղէն։ Իսկայէս կ'երեւի տարին հրատարակուած յայտագրին, մեծ պարգեւը 12,000 ոսկի է, և անոնք դուռ՝ երկու, երեք, չորս, հինգ և վեց հազար ոսկիի նշանաւոր պարգեւներ ալ կան։ Ցանկանողը գտնուած տարբերակներն ունին. ամբողջ, կէս, մէկ քառորդ և մէկ ութերորդ։ Սմբողջ ոսկեղէն դին նշանակուած է օսմ. 2 ոսկի, կէսին՝ 1 օսմ. ոսկի, քառորդին կէս օսմ. ոսկի և. մէկ ութերորդին՝ մէկ քառորդ օսմ. ոսկի։ Ցանկող գնողներուն գլուխին մէջ ըլլալու համար կէս, քառորդ և մէկ ութերորդ ասոնցմէ ոսկեղէն մէկ մասը ունի Քիւրշի յատուկ երեսներուն կողմէ բաժնուած է։ Ցիշեալ կարգերուն ոսկեղէնները՝ մեծերուն 19 գրամի հասլով՝ կէս ոսկեղէնները դիր 72 գրամ է, մէջ քառորդիներ՝ 36 գրամ, իսկ մէկ ութերորդ՝18 գրամ։ Երկրագործական Պանքայի ենթակայութիւնն է կամաւորի գլուխը գտնուող մասնակցողներուն հանուելու գնդերը պիտի ըլլան. մէկ տոմսակ 10 ոսկի ոսկեղեներուն՝ 1/10 7. մէկ տոմսակ մասնակցողներուն՝ 1001 ոսկիի ոսկեղեներուն՝ 1/10 8, 2001 ոսկիի ոսկեղեներուն՝ 1/10 9. 2001 ոսկիի ոսկեղեներուն՝ 1/10 10, և 10.001 ոսկիի ոսկեղեներուն՝ 1/10 11։ Ցանկերդաց Քիւրշը պիտի կատարուի 1908 դեկտեմբեր 1ին Հանրագրաց Շինութեան Նախարարութեան պաշտօնական տեղ։ Ի նեղկայութեան Գանձի Վարչական Ֆորուրդի անդամներուն, հարստութիւնի և ուսման, հասարակութեան Առաջնորդ և Օսմ. Կարս. Գանձի տեղ՝ կարգուած պաշտօնականի ներկայութեամբ մասնաւոր մարմնոյ մը։

1324 տարուան յատուկ Սիրաստարանական Գանձի վիճակահանութեան յայտագիր

Ա. ԹԻՐԱԺ (Մարմար տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ	Բ. ԹԻՐԱԺ (Ոսկեղէն տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ	Գ. ԹԻՐԱԺ (Մարմար տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ
1	600000	1	300000	1	300000
1	200000	1	100000	1	100000
1	100000	3	40000	3	40000
3	40000	5	20000	5	20000
5	20000	15	10000	15	10000
15	10000	50	4000	50	4000
50	4000	275	400	275	400
275	400	3150	200	3150	200
3150	200				
3500	2170000	3500	1710000	3500	1710000

Դ. ԹԻՐԱԺ (Ոսկեղէն տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ	Ե. ԹԻՐԱԺ (Ոսկեղէն տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ	Զ. ԹԻՐԱԺ (Գաղտնի տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ
1	300000	1	300000	1	400000
1	100000	1	100000	1	100000
3	40000	3	40000	3	40000
5	20000	5	20000	5	20000
15	10000	15	10000	15	10000
50	4000	50	4000	50	4000
275	400	275	400	275	400
3150	200	3150	200	3150	200
3500	1710000	3500	1710000	3500	1810000

Է. ԹԻՐԱԺ (Ոսկեղէն տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ	Ը. ԹԻՐԱԺ (Հանրագրի տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ	Թ. ԹԻՐԱԺ (Նոյնագրի տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ
1	400000	1	400000	1	400000
1	100000	1	100000	1	100000
3	40000	3	40000	3	40000
5	20000	5	20000	5	20000
15	10000	15	10000	15	10000
50	4000	50	4000	50	4000
275	400	275	400	275	400
3150	200	3150	200	3150	200
3500	1810000	3500	1810000	3500	1810000

Ժ. ԹԻՐԱԺ (Դեղագրի տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ	ԺԱ. ԹԻՐԱԺ (Ճանապարհի տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ	ԺԲ. ԹԻՐԱԺ (Փեսայի տիպար) Հատ Ոսկի	100ին Հրամամբ
1	100000	1	600000	1	1200000
1	200000	1	200000	1	500000
1	100000	1	100000	1	400000
3	40000	3	40000	1	300000
5	20000	5	20000	1	200000
15	10000	15	10000	10	100000
50	4000	50	4000	20	40000
275	400	275	400	65	20000
3150	200	3150	200	306	10000
				753	4000
				1353	200
				21359	200
3500	2170000	3500	2170000	25000	17820000

Հ Ա Ն Գ Ա Ծ

	Ոսկի	100ին
Ուրբաթներէն հետո ամսական ստացած գրքերով յայտարարութեան համար տարեկան հրատարակութեան փոխարէն	50,000.00	Գանգ Քիւրշան համար տարեկան Հարիւրի 75ը	37,510,000
		Գաղթականներու Քան մասնաբաժին պատանեաց Հարիւրի 17ը	8,500,000
		Գանձի և վարչութեան ծախսերուն Հարիւրի 8ը	4,000,000
Գումար	50,000.00		50,000,000

ՆԷՍՊԼԷԻ ԱՆՈՒՆԸ ԱՄՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԳԱՆՈՎ Է

ՆԷՍՊԼԷԻ ԿԱԹՈՎ ԱԼԻՒՐԸ

ԱՄՈՂՋ ՄԱՆՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է

ՆԷՍՊԼԷԻ ՀԱՄԲԱՒԻՐ

ՆԷՍՊԼԷԻ ՇՕԿՈԼԱՑՈՎ

ԱՆԳԱՄ ՄԷՆ ԱԼ ԱՐԴԻԱԲԱՒԻ ՈՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄՈՂՋ ԿԱՆՄԸ ՀԱՐԱՑՈՒԱԾ Է ԵՒ ԱՄԷՆ ՕՐ ՄԵԾ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԳՏԱՆՈՒ Է

EXIGEZ LE CHOCOLAT NESTLE

ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԱՎԱՃԱՌ

Ցարիներէ ի վեր ծանօթ է Թոփխանի խանի

ԴՐԻԴՈՐ ԼԻՖ. ԷՐՄԻՆԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԱ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

այս անգամ պատրաստած է ամենատարբեր կերպասներէն չոր և ասկուն հագուստներ, ինչպէս նաև

ԲԱԼԹՈՆՆԵՐ,

ՄԵԾԻ ԵՒ ՑՂԱՒ ՓՕՍԹԻՄՆԵՐ

մանչաղղոյ, բարաքուններ, եւն. եւն.։

ԳԻՆԵՐԸ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ Է

ԳԻՆԸ ՈՐՈՇ Է ՔԻԼԸ 2 ՂՐՈՒՇ

Մայրաքաղաքի Համամ, Թոփխանէ խան թիւ 84